

Старовойтова А. В.

2 курс, факультету соціології та права,
НТУУ «КПІ»

Науковий керівник :

Тараненко М.Г., к.іст.н. доцент кафедри
публічного права ФСП НТУУ «КПІ»

Історичний розвиток прав людини в Україні

Українська термінологія з прав людини бере свій початок з часів Київської Русі. Зокрема, договори київських князів укладені з Візантією урегульовували відносини, яких вимагали обставини життя, утворюючи нові правовідносини. Вони базувалися на нормах звичаєвого права і відбивали тогочасний правовий світогляд населення. Так, договір 911р.Олега з Візантією, при розгляді суперечок вимагав наявності доказів. Якщо їх було недостатньо, позивачу дозволялось доповнити свої показання присягою. Після того, як позивач клявся перед Богом в правдивості своїх свідчень, обвинувачення вважалось доведеним. Відповідач підлягав засудженню, якщо сам не надасть суду інших доказів. Згодом в Руській Правді процедура присяги дістане назву очисної для позивача і відповідача.

За Руською Правдою становище жінки було набагато вищим, ніж за давньогерманським та римським правом, перед лицем яких жінка, донька, дружина, мати завжди потребували опікуна й виступали все життя неправочинними. Навпаки, на Русі жінка за життя чоловіка зберігала своє окреме майно, яке й після його смерті не входило до спільної спадщини: жінка сама ставала повноправною головою родини .

Конституція Пилипа Орлика 1710 року значно обмежувала права гетьмана, передбачала створення представницького органу - Генеральної ради. Гетьман мав захищати козацтво і все населення від надмірних податків і повинностей, допомагати козацьким вдовам і сиротам. Конституція значно розширила права Запорозької Січі.

Доба Центральної Ради була найяскравішим часом української революції 1917-1921 рр. УЦР започаткувала перші кроки відродження державності України. З

квітня 1917 р. вона перетворилася на український парламент, який відстоював історичні права українського народу та національних меншин, які мешкали в Україні. Відповідно до III Універсалу Центральної Ради впроваджуються демократичні свободи: свобода мови, свобода друку та ін.; запроваджується 8-годинний робочий день; приймається судова реформа та впроваджується амністія політичних в'язнів. В IV Універсалі УЦР проголошується проведення земельної реформи в інтересах селян, право націй користуватися національно персональною автономією.

Конституція Української Народної Республіки (квітень 1918р.), Проект Основного Державного Закону Західноукраїнської Народної Республіки (листопад 1918 р.) значну увагу приділяли правам громадян України. В цих актах були статті про рівність прав чоловіків та жінок, ніхто не міг бути затриманий на території УНР без судового наказу інакше, як на гарячій вчинку; «ревізія» могла відбуватися тільки на підставі судового наказу та у випадку, що їх передбачає закон; встановлювалась «листова тайна»; забезпечувалась вільність сумління і віри, а також зміни віросповідання; оголошувалась повна свобода «перемін місця пробування» (повна воля зміни місця побуту і перенесення своєї власності в межах держави, за винятком випадків, що їх зазначено в законі) тощо.

Період Української РСР, з одного боку, став дуже важливим періодом розвитку прав людини і права в цілому, адже в цей період було прийнято численні міжнародні акти з прав людини, але з іншого боку, це був період свавільного втручання в українську мову, намагання зблизити її з російською.

Конституцію УРСР 1937р. була демократичною за змістом і демагогічною та декларативною по суті. У ній розписано детально всі права і свободи, які надавалися громадянам, встановлено демократичну виборчу систему (з одним кандидатом, при визнанні чистого бюлетеня дійсним), проголошено побудованим соціалізм (при тотальній бідності населення), надано право вільного виходу УРСР зі складу СРСР без жодних гарантій і механізму реалізації цього права. Вперше з'явилася стаття про керівну і визначальну роль компартії у суспільстві і державі. Конституція УРСР 1978р. містила такі розділи як держава і особа (громадянство УРСР, рівноправність громадян, основні права, свободи і

обов'язки громадян) та правосуддя, арбітраж і прокурорський нагляд; Більшість статей Конституції 1978 р. мали декларативний характер, проголошені права і свободи не були закріплені відповідними законами.

Значним етапом розвитку прав людини в Україні стало прийняття Конституції України 28 червня 1996 року. У розділі «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» було закріплено широкий спектр прав і свобод людини й громадянина, що відповідали міжнародним стандартам. Було введено такі нові правові терміни як «право на особисту недоторканість», «право на підприємницьку діяльність», «право на соціальний захист», «право на життя» тощо. Конституція України встановлює юридичні гарантії прав людини і громадянина. До них належить, зокрема, право на судовий захист громадянином своїх прав та свобод. Отже, Конституція України 1996 року встановлювала права людей в різних сферах життєдіяльності, але на жаль мала декларативний характер і як правило ці права на практиці не використовувались.

Такий короткий огляд розвитку прав людини в Україні свідчить про періоди, коли громадяни були наділені як широким спектром прав, так і періоди коли ці права було значно звужено. Але ми завжди прагнули до демократії та незалежності і в результаті досягли своєї мети.

Список використаних джерел:

1. Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: Монографія.- К. Видавничий дім «KM Academia», 2000.- 262с.
2. Копиленко О. «Сто днів» Центральної Ради. — К., 1992.
3. Семененко В., Радченко Л. Історія України з прадавніх часів до сьогодення. — Х., 2000.